

1 Voorhuis en schuur van de weem van Eexta gezien uit het noorden. De bedrijfsruimte dateert uit 1874. Enkele secundair verwerkte balken in het bouwdeel zijn dendrochronologisch gedateerd op 1465. Foto Omke Oudeman.

Eexta

89

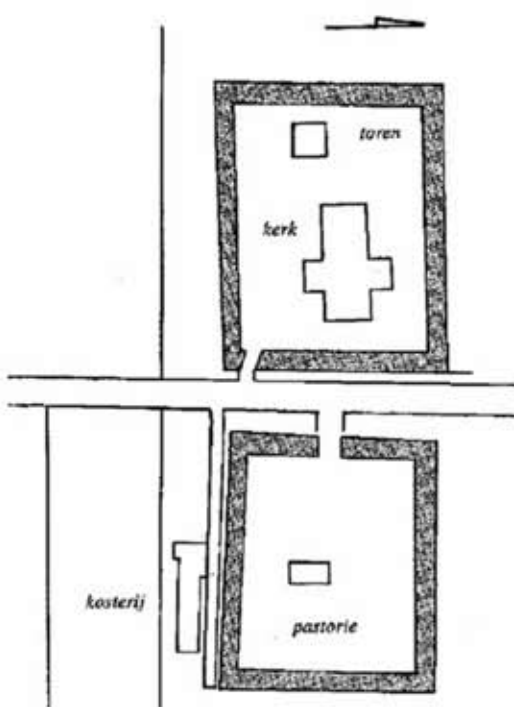
De voormalige weem van Eexta is gelegen ten oosten van de begraafplaats. Tot 1870 stond op dit laatste terrein een laatromaanse kruiskerk met losstaande klokkentoren, stilistisch verwant met de – jongere – Petruskerk van Zuidbroek. Na in 1869 stormschade te hebben opgelopen, werd in 1870 de kerk van Eexta afgebroken. Verderop aan de Kerklaan vond vervangende nieuwbouw plaats.

De pastorie leek bijna een eeuw later eenzelfde lot beschoren. In 1961 had de kerkenraad het voornemen het gebouw op afbraak te verkopen. De koper behoevde het gebouw echter voor sloop. Inzicht in de architectuurhistorische waarde van de pastorie kwam pas toen de huidige eigenaar, Jan Loots, er in 2001 zijn landmeetkundig bureau Geoplus in huisvestte. Na het verwijderen van de betimmering van enkele wanden leidden de door hem aangetroffen bouwsporen tot het besluit de Rijksdienst voor de Monumentenzorg in te schakelen voor bouwhistorisch onderzoek.

Het huidige gebouw doet negentiende-eeuws aan. Het rechthoekig voorhuis kent een driedeling: rechts van de centrale

- 2 De houtsingel rondom de kerk van Eexta wordt gekapt. Goed zichtbaar is de schade die een storm op 17 december 1869 aan het gebouw aanrichtte. Op eerste kerstdag van dat jaar besloten de kerkvoogden af te zien van herstelwerkzaamheden. Kerk en losstaande klokkentoren werden in 1870 afgebroken. Collectie RHC Groninger Archieven (818-3351).

3 Situatiekening van pastorie en kerk.
Het noorden rechts. (Naar J.P. Koers, 1994)

4 De gang gefotografeerd vanaf de centrale entree aan de oostzijde. Links de deur naar de 'sael', rechts naar de opkamer. De gang maakte oorspronkelijk deel uit van de sael en werd gecreëerd na de bouw van een bedrijfsgeboude, waardoor de oriëntatie van het gebouw veranderde. Mogelijk gebeurde dit in de 17e eeuw. De toegangsdeur tot de kelder, onder de trap, dateert uit dit tijdvak.

entree in de oostgevel bevinden zich een kelder, opkamer en verdiepingkamer. Links bevinden zich twee boven elkaar gelegen kamers. De onderste van deze ruimtes wordt betiteld als de *sael*. De zolderverdieping van het huis is ongedeeld. Jaarringenonderzoek heeft uitgewezen dat het oudste deel van de kapconstructie dateert uit 1256-1260.

90 Ten westen van het voorhuis bevindt zich een bedrijfsgeboude te gebouwd in 1874. De huidige schuur verving een voor-

ganger uit 1802. Hoe oud het daaraan voorgaande bedrijfsgeboude was, is niet vastgesteld. Mogelijk dateerde dit uit de zeventiende eeuw. De aanbouw van een schuur heeft hoe dan ook zijn sporen nagelaten in het oudere voorhuis. De hoofdingang werd verplaatst van de west- naar de oostgevel. Ook zal na deze ingreep de centrale gang zijn gecreëerd.

Globaal zijn in de weem van Eexta voor 1600 twee bouwfasen te onderscheiden, waarbij de buitenomtrek van het hoofd-

5 Overzicht van de *sael* vanuit het westen. De betimmering en schouw in deze ruimte dateren uit het begin van de 20e eeuw. Foto Omke Oudeman.

6 Een afvoergat, mogelijk oorspronkelijk een piscina, in een nis in de westmuur van de opkamer. Links de nis met mogelijke piscina. Foto Omke Oudeman.

gebouw hetzelfde bleef. Ten eerste is dat de bouw rond 1260. De hoge *sael* in het westelijk deel van het pand was toen de meest prominente ruimte, en besloeg circa tweederde van het huis. Mogelijk was de weem toentertijd toegankelijk via een (verhoogde?) ingang aan de westzijde. Bouwsporen hiervan zijn niet aangetroffen. Gewoond werd in het oostelijk deel van het huis. De opkamer daar heeft nog de vorm van die uit de bouwtijd, evenals de lagere verdiepingskamer. Op de zolder en in de kelder was ruimte voor goederenopslag.

Bij een verbouwing omstreeks 1516 werd de *sael* verlaagd. Het vertrek was daardoor gemakkelijker warm te stoken. Bovendien kreeg de ruimte erboven daardoor meer stahoogte. Het wooncomfort werd eveneens vergroot door vergroting van de oorspronkelijke spleetvensters tot 'kloostervensters' (in de lengte gehalveerde kruisvensters). Tot slot werd de dakconstructie versterkt door het toevoegen van sporen en

7 De kelder met 13e-eeuwse gewelven. In het midden van de ruimte bevindt zich een waterput. Foto Omke Oudeman.

het aanbrengen van een steunconstructie met gordingen en stijlen.

Op basis van de kerkrekeningen kan worden geconcludeerd dat in het derde kwart van de zeventiende eeuw een verbouwing werd uitgevoerd, evenals in 1802 en 1874. De bouw van een nieuwe schuur in dat laatste jaar is al vermeld; ook werd toen de gevel, die voorheen geverfd was, voorzien van een pleisterlaag. Het meest bepalend voor het uiterlijk van het huis lijkt de verbouwing van 1802 te zijn geweest. De topgevels werden toen vervangen door schilddakvlakken.

8 Overzichtsfoto van de opkamer vanuit het oosten. Dit vertrek heeft nog de oorspronkelijk vorm uit de bouwtijd. Foto Omke Oudeman.

